

Zakaj čakamo na slov. samoupravo?

V ospredju splošnega zanimanja stoji danes vprašanje vojne ali miru. Za vojskujoča se tabora je to vprašanje uravnano v smer končne zmage, ali in kako bi se dala čimprej doseči. Za nevtralne države pa je to vprašanje tako oblikovano: ali in kako dolgo bo nam mogoče, da se obranimo grozečega obtežila vojne polipa, ki bi nas rad potegnil v krvavi vrvež. Četudi so danes takšna vprašanja v ospredju, vendar ni povsem izginilo zanimanje za vprašanje notranje politike. Naša država se sedaj nahaja v stanju razvoja, ki še ni dosegel dokončne oblike na vsem državnem ozemlju. Razvoj gre od centralistične ureditve, ki je po 20 letnem izkustvu kot državi škodljiva opuščena, v smeri k federalistični (zvezni) državi. S tako državno preureditvijo je združenih toliko podrobnih vprašanj, da jih ni mogoče rešiti na prvi mah. Najprej je prišlo na vrsto hrvatsko vprašanje, ki je bilo najbolj pereče. Saj je bilo hrvatsko ozemlje raztrgano na več upravnih enot in je segalo v več banovin, v katerih Hrvati niso imeli skoro nobenih vplivov na javno upravo. Lansko leto, ko so se mednarodne razmere poostriale do vrhunca, je hotela gotova zunanja propaganda vplesti v te zmede tudi Jugoslavijo. Širile so se razne knjižice, karte in letaki, ki niso bili naklonjeni naši državni skupnosti. Treba je bilo dokazati, da so vse te zunanje špekulacije, ki so računale za notranjo nezadovoljnostjo, bile prazne, udarec v vodo. Zato je morala politika narodnega sporazuma, ki jo vodi sedanja vlada, dokazati, da hoče novo, zdravo in močno Jugoslavijo. Tej svrhi je služil sporazum z dne 26. avgusta 1939, s katerim je bila uzakonjena banovina Hrvatska.

Kaj pa banovina Slovenija, ali in kdaj bo oživitvena? Na to vprašanje, ki zanima ves naš narod, je dal odgovor g. minister dr. Miha Krek 4. in 5. maja na političnih zborovanjih v Mariboru in Murski Soboti. Poudaril je, da kompetentni slovenski činitelji z dr. Korošcem na čelu niso nobene prilike zamudili, da ne bi vsem merodajnim osebam v Beogradu predložili nujnosti in važnosti banovine Slovenije, ki jo slovenski narod zahteva in hoče dobiti, in ki je neizogiben korak k notranji utrditvi Jugoslavije. Iz ozira na varnost države so se začasno zadovoljili z dodatno uredbo k uredbi o banovini Hrvatski, s katero se določa, da se morejo kompetence, kakršne je dobila banovina Hrvatska, prenesti tudi na druge banovine, in katera je bila izdana prav zaradi Slovencev in Slove-

nije. Saj se ta dodatna uredba na nobeno drugo banovino ne more dejansko nanašati, ker samo banovina Slovenija je tista izmed sedanjih banovin, ki nima nobenih mejnih sporov in lahko takoj prevzame ustrojstvo in pravice banovine Hrvatske. Poklicani slovenski zastopniki so pred 26. avgustom in zmiraj pozneje vsak dan odločno branili slovenski program, naglašali in zahtevali samoupravo Slovenije.

Zakaj ideja samouprave Slovenije do zdaj še ni oživitvena? Glavni razlog so sedanjí nevarni, viharji časi, ki v njih živimo. Slovenija je izključno mejna pokrajina Jugoslavije v tem delu, kjer meji naša država na dve velesili. Od teh je ena (Nemčija) že v vojno zapletena, druga (Italija) pa je v pripravljenosti. Radi tega smo Slovenci imeli pred očmi, da je v tem času treba predvsem paziti na državno moč, njeno udarnost in njen ugled. Ohraniti je treba predvsem neokrnjenost naše meje in mir, in če treba, da se brani pred napadalcem. Ker smo mejna pokrajina, smo to dvojno čutili, in ker smo majhen narod, smo se tem bolj zavedali velike nevarnosti. Te nevarnosti se moremo obraniti le v tesni povezanosti s Srbi in Hrvati, s katerimi bi morali braniti vse meje Jugoslavije, posebno še vse meje na naši slovenski zemlji. Zato nismo smeli ničesar storiti, kar bi kakor koli odmaknilo našo ljubo Slovenijo srem vseh Jugoslovancev, ki bi jo v primeru nesreče morali braniti kot svojo hišo in zanjo krvaveti. Zato je moralo slovensko vodstvo skrbno paziti, da niti za senco, niti za slutnjo slovenske priljubljenosti med Srbi in Hrvati ne zapravi. In to se nam je posrečilo v polni meri.

K temu veletehtnemu vzroku iz področja zunanje politike se pridružujejo tudi notranje-politični razlogi. Je še nekaj spornih vprašanj, ki se tičejo števila samoupravnih enot v celokupnem našem državnem ustroju in razmejitve med njimi. Sporna ozemlja Bosne in Hercegovine in deloma tudi Vojvodine so preprečila in preprečujejo še danes, da se ne more vse vprašanje notranje ureditve države naenkrat in istočasno rešiti. Kazalo je tudi — in to je drug razlog — počakati na organizacijo banovine Hrvatske, ki je uspela in ki dokazuje, da državna misel pri tem ni nič trpela. Prav nasprotno, državna misel se je okrepila, in sicer v ogromni meri, ker je pridobila na Hrvatskem milijone novih navdušenih, požrtvovalnih zagovornikov, pristašev in borcev. Tudi najtežje vprašanje samouprave samostojnosti banovine Hrvatske — finančna samostojnost, je srečno rešeno: ni v ničemer okrnilo skupne državne moči, obenem pa je preskrbelo Hrvatsko z dovoljnimi sredstvi za posle svojega delokroga. Sovražniki in nasprotniki samoupravne državne ureditve morejo na tem primeru spoznati, kako zmotne so bile njihove trditve, da je centralizem najkoristnejši način upravljanja države. Odkar se je organizirala banovina Hrvatska ter je tudi urejeno njeno finančno vprašanje, je zahteva po banovini Sloveniji postala mnogo bolj utemeljena in opravičljiva. In res, vse politične skupine v naši državi in zlasti tiste, ki so načeloma sprejele politiko narodnega sporazuma, smatrajo banovino Slovenijo kot najnaravnejšo prvo naslednjo stopnjo izvajanja notranje ureditve države. Vsi Slovenci to želijo, to hočejo in zahtevajo!

Slabi časi nekdanj in danes

Skozi stoletja hudih časov se je prebil naš slovenski narod od pojave v zgodovini do danes. S križevci in trnjeve poti Slovencev hočemo omeniti za boljše in pravo presojo sedanjosti tri dobe. Iz teh odsevat kljub bridkostim junaštvo in samozavest našega naroda v trdnem zaupanju na boljše bodočnost. Za sodbo o slabih časih nekdanj in sedaj so najbolj značilni kmečki upori, turški vpadi in svetovna vojna.

Kmečki upori

Vse revolucionarne poskuse naših kmetov v dobi gospodstva graščin so zakrivila preve-

lika bremena, s katerimi je preobkladala grajska tuja gospoda kmeta in samovoljno ter nečloveško ravnanje s podložniki.

Česar niso storili tuji posestniki grajskih veleposestev hudega kmetu, je nadomestil grajskih upravitelj z valpti, katere je kmet upravičeno še huje sovražil kot gospodo.

Kmečki upori leta 1515. in 1525., dasi niso rodili uspeha, so vendar močno dvignili stanovsko samozavest med kmečkim narodom. Iskra nezadovoljnosti je tlela naprej. Treba je bilo najmanjšega povoda, da se je obrnila kmečka sila Slovencev in Hrvatov proti tla-

V rdečem »raju« ...

Roman iz sovjetskega kmetijskega življenja

19

Sinoči so jih poslali iz Odesa. Do Jaske so se peljali z vlakom. Od tam so morali jahaje nadaljevati pot, ker proti Balti ni bilo železniške proge.

Pred odhodom iz Jaske so jim rekli:

»Poglejte v smer, kjer je nebo ožarjeno s plameni. Tam je vas Balta. Prebivalci so se uprli. Umrili so dva tovariša boljševika. Zažgali so tudi križe žita na polju in s tem uničili kruh, ki je bil namenjen vam in tovarišem delavcem. Za ta zločin zaslužijo najhujšo kazen. Ko boste dobili povelje za napad, navalite na vas, prebivalce pobijte, hiše pa zažgite!»

Ko so vojaki slišali besede o pobijanju in zažiganju, so se jim oči zaiskrile. To je bil posel, ki so ga z največjim veseljem opravljali. Bili so divji tatari, ki so uživali ob pogledu na kri in plamen.

Vas je bila kakor da ni v njej žive duše. Povsod je vladala tišina. Ljudje so se poskrili v hiše in so skozi okna opazovali premikanje konjenikov.

Mnogi so se zatekli v cerkev. Na oltarju sicer ni bilo ne križa, ne tabernaklja, toda prej je Kristus prebival tam. Če že morajo umreti, je bolje, da umrjejo v cerkvi,

ker so tu bliže nebu. Kleče na slami in gnoju, ki so ga zapustili boljševiški konji, so glasno molili. Goreče so se izročali Bogu in ga prosili, naj jih reši, ali podeli moč, da bodo junaško umrli.

Vsi so se pripravljali na smrt, ker so se zavedali, da bi jih mogel rešiti samo čudež. O zmagi nad vojaki ni govora in tudi usmiljenja ne morejo pričakovati. Divjaki, ki so že nešteto krat gazili po krvi, se tudi sedaj ne bodo obotavljali.

Kmetje, ki so imeli puške, so stali v obrambnem jarku, ki so ga ponoči skopali. Puške so imeli pripravljene in s kazalci desne roke so oklepali jezičke. Čakali so na povelje za strel.

Fedor je stal nekako v sredini »bojne« črte. Njegov položaj je bil strašen. Boril se je sam s seboj. Mučilo ga je vprašanje, kaj naj stori. Pred seboj je imel dve možnosti: napad ali predajo. Za vas bo oboje usodno. Kazni ne bodo ušli ne v prvem ne v drugem primeru. Vprašanje je le, kateremu činu bo sledilo manjše zlo. Po vsestranskem razmišljanju je prišel do prepričanja, da bodo vaščani v primeru predaje manj trpeli. V tem primeru bo kazen zadela morda samo njega in še dva, tri druge. Nenadoma je zapovedal, da nihče ne sme streljati.

Možje so zamrmrali:

»Zakaj ne bi streljali? Ali se bomo pustili pobiti brez odpora?»

Prvi bankovec. Leta 1684. v Kanadi niso imeli dovolj kovanega denarja, da bi plačali vojske francoskega kralja, kakšnih 400 mož. — Tedaj si je uprava Nove Francije izmislila, da bi dala v promet na igralne karte napisane zadolžnice. Te je bilo treba jemati namesto kovanega denarja. Tako je gospod de Meules, vodja uprave, ustvaril prvotno obliko bankovcev in njegov osebni podpis je dajal jamstvo za njih vrednost. Nekoliko izvodov tega denarja na igralnih kartah je bilo videti tudi na pariški svetovni razstavi in so vzbujali veliko pozornost.

Mož, ki bi bil moral aretirati Daimlerja. V Lorchu, v Nemčiji, je praznoval svojo 90-letnico neki Johannes Sieger.

žiteljem. Iskra, ki je užgala leta 1573. največjo slovensko-hrvatsko kmečko vstajo, je bilo trinoško ravnanje graščaka Franca Taha in njegovih sinov na Susedgradu pri Zagrebu in v Stattenbergu pri Makolah.

Za ta punt so si postavili kmetje tročlansko vlado z Matijem Gubcem na čelu. Ilija Gregorič je organiziral 16.000 mož broječo kmečko vojsko. Kmečka zveza, ki je bila temelj vstaje, si je stavila za cilj: rešiti podložnike iz oblasti plemiške gospode. Kmečki upor leta 1573. je hotel osvoboditi slovenskega in hrvatskega kmeta. Odpraviti je nameraval vse uradnike, ki so pobirali davke in doklade, vse mitnice ter carinske postaje in doseči prosto trgovino svobodnemu prometu do morja. Zmagoviti kmetje bi naj bili osnovali za slovenske in hrvatske pokrajine v Zagrebu vlado. Sklenili so pobirati sami davke in doklade in skrbeti za varstvo. Pokoriti so se odločili le kralju in nikomur drugemu.

Vsi ti lepi osvobodilni načrti so propadli, ker je bila kmečka vojska trikrat poražena: 5. februarja 1573 na Krškem polju, par dni pozneje na ravnici med Sv. Petrom pod Sv. gorami in Sotlo ter v glavni bitki 9. februarja 1573 pri Stubiških Toplicah v hrvatskem Zagorju.

V tem največjem puntarskem gibanju so bili ob življenje vsi kolovodje, padlo je do 6000 ljudi, katerih moč je bila v tedanji dobi silno potrebna za obdelovanje zemlje ter obrambo proti Turkom. Kraje, kjer je bilo središče upora, so grajski krvoloki vse požgali, porušili in ljudi pobesili ter pokončali.

Če pomislimo, da sta bila slovenski in hrvatski kmet v puntarskem gibanju leta 1573. ob vse vzore, kateri so jih podžgali, da sta se dvignila proti nasilnikom, lahko trdimo, da so bili tedaj res hudi časi. Pred upori tlaka in neznošen dajatve ter valpetov bič; po zatrti pobuni pa se je gorje od strani grajskih potrošilo in je bil naš kmet res v najslabših časih živčevja uboga raja. Pri vsem tem groznem zlu pa slovenski kmet nikakor ni obupal, dasi ga je v tej dobi ob vsakem času ogrožal na življenju in imetju še divji Turčin.

Štajerska doživela 34 velikih turških vpadov

Največ je pretrpela Slovenija od Turkov, kateri so opustošili na Štajerskem kraje od Gradca do Brežic s 34 velikimi vpadi.

Kamor so pridivljala turška krdeča, so oropala, požgala ter uničila vse. Pobila so starejše ljudi ter negodne otroke. Kar pa je bilo od obojega spola količkaj pri moči, so odgnali v sužnost, iz katere navadno ni bilo rešitve.

Turški ogenj, meč in odgon so nekatere kraje po Slovenskem čisto razljudili. Pre-

ostali so po večjih turških navalih v obsežnih naseljih le posamezniki. Po zgину Turkov so občutili še živeči strahote popolne osamelosti. Na visokih drevesih so zažigali daleč vidne ognje, s katerimi so opozarjali, da životari v tej in oni požgani vasi človeška duša, katera hrepeni po razgovoru s človeškim bitjem. Na ta način so se dogajale preselitve in združitve tujcev s tujci iz samega hrepenenja po človeški družbi.

Ako bi hoteli opisati vseh 34 velikih turških razdejanj na Štajerskem, bi privedlo predaleč. Kratko se hočemo dotakniti samo leta 1532. Tedaj je bil Maribor oblegan drugi od turškega sultana Sulejmana II. Mesto je odbilo tri napade nad 100.000 mož broječo turško vojsko.

Nezaslišane, zares grozne reči nam pripovedujejo zgodovinarji o turških grozovitostih leta 1532. Srečen, kateremu je koj glava odletela, saj mu ni bilo treba še dalje gledati divjega razgrajanja v sruču do kristjanov znorelih Turčinov. Več nego zverine so zaznamovale tolovajske pohode s tem, da so nabadali odsekane glave na sulice in z njimi okrog skakale, drugod so zopet parali divjaki trupla umorjenih in v njih drobini iskali cekine, katere so baje kristjani ob prihodu Turkov pogoltnili. S človeškimi črevesi so se opasovali in kakor ljudozrci v Afriki pekli in žrli človeško meso. Otroke so butali z glavami ob plotove in zidovje, da so se razleteli možgani na vse strani. Materam so trgali otročiče iz naročij, jih natikali na plotove, kjer so milo cvlili in capljali, medtem ko so matere osramočene in oskrunjene zraven njih umirale.

Kratko označena doba turških vpadov ni trajala samo leta, ampak so bili to skozi stoletja se raztezajoči najhujši časi, v katerih so neusmiljeno gospodarili: smrt, meč ter ogenj.

Leta svetovne vojne

O res hudih časih imajo prave pojme vsi oni, kateri so preživeli svetovno vojno doma in na raznih frontah.

Da je bilo tedaj res hudo v Sloveniji, o tem bodo pričali za stoletja nazaj padlim vojakom postavljeni spomeniki, katere vidimo povsod po podeželskih župnijah. V plošče teh žalostnih spominov na štiriletno svetovno klanje so vklesana tisočera in tisočera imena naših najboljših kmečkih fantov in mož. Kako veliko pa je število onih, ki so se vrnili z bojišč s kaljo bolezní ter delanezmožni in trajno pohabljeni! Zadnja leta svetovne vojne je moralo od Slovencev vse na bojišče, kar je imelo obe nogi in dve roki. Doma so ostali le starci ter slabotne ženske z deco. In še celo doma ostalim so neprestano ponavljajoče se rekvizicije trgale izpred ust zadnji griž-

ljaj kruha in brezobzirno odganjale iz hlevov plemensko ter delovno živino. Prisilno odvzemanje prehrane je bilo že tako daleč, da niso stradala samo mesta, ampak tudi podeželja. Niti za drag denar ni bilo dobiti petroleja, obleke, obutve ter drugih najbolj nujnih potrebščin.

Pri vsej osirotelosti in pomanjkanju so morali doma ostali molčati, sicer so odvedli vsakega godrnjača v ječo, kjer ga je čakala po kratkem sodnem postopanju smrt!

Da sta doletela slovenskega človeka ječa in ustrelitev, za to ni bilo treba izpričanih dokazov. Kaj še! Zadostovalo je, da sta te kak zahrbtni Nemec ali nemškutar ovadila, da si zaveden Slovenec, pa so ti naprtili, da si na strani sovražnikov Avstrije ter Nemčije in spadaš med štiri stene ali pa na vislice.

Doba svetovne vojne so bili res hudi časi, skozi katere se je moral prebiti slovenski človek v upanju na osvoboditev ter boljšo bodočnost z molkom na frontah in doma.

In danes ...

Resnemu človeku, kateri visi z dušo in telesom na mladi Jugoslaviji, se stiska od bolesti srce, ako sliši, kako naši ljudje po nepotrebnem tožijo o hudih časih in neupravičeno zabavljajo na oblast. Današnji zabavljaji in nezadovoljneži spadajo preko meje, kjer bi jih drugače poučili, da bi kmalu okusili, kaj so res hudi časi za kmeta, kateri v vsaki vojni največ trpi in žrtvuje.

Tujci, kateri nas obiskujejo, se ne morejo načuditi, kako je pri nas še vsega in se nam v primeri z zunanjim svetom ugodno godi.

Vodstvo naše države je v dno duše prepričano, da je najhujše zlo za narod vojna. Radi tega spoznanja se je uravnavala v Jugoslaviji že leta zunanja politika tako, da smo v sedanji evropski vojni lahko ostali nepristranski in upamo, da bomo tudi vzdržali na tem stališču. Ker nam je vojna vihra doslej prizanesla, bi morali biti hvaležni Bogu in vsem na najvišjih državnih mestih, ki postavljajo vse moči, da bi šlo vojno gorje mimo nas.

Kmet danes lahko in dobro prodaja. Svojega blaga niti ponujati ni treba, ker prihajajo kupci sami v hiše. Večina kmečkih ljudi, katerim varčevanje ni tujka, bo svojo posest v času dobre prodaje razdolžila in si še kaj prištedila.

Pribiti še moramo dejstvo, da je vzrasla Jugoslavija ob prevratu iz preobitno prelite krvi naših najboljših in iz medvojnega gorja ter spoznanja, da spadajo Slovenec, Hrvat in Srb v skupno državo, katera je danes po 20 letih ena najbolj urejenih v Evropi in se

Fedor je mirno ponovil svojo zapoved in odrinil puško od sebe.

Mrmranje se je stopnjevalo. Možje so odločno izjavljali:

»Pripravljeni smo na smrt, toda v borbi.«

Sedaj se je oglasil Aleksej, ki je stal blizu sina.

»Ali resno misliš, da ne bi streljali? Kaj naj to pomeni?«

»Ne bomo streljali!« je Fedor kratko odgovoril.

Očetu in možem, ki so začudeno strmeli vanj, bi rad pojasnil, zakaj je spremenil svoj načrt, a ni mogel govoriti. Nekaj ga je dušilo in stiskalo za grlo. Trpel je grozne dušne muke. V duhu je videl vaščane. Preplašeni so se stiskali v svojih kočah kakor ptički v gnezdu, če se bliža jastreb. Z njihovih obrazov je odsevala groza, z nekaterih pa očitki. V teh groznih trenutkih se je spomnil na besede Svetega pisma: »Bolje je, da en človek umrje, da reši vse druge.« Tedaj je v njem dozorel sklep, da prepove streljanje.

Kaj bi pomagalo, če bi on in tovariši, ki so stali v jarku, postrelili nekaj vojakov? Nič. Ostala vojska bi pridrla v vas in v podivjanosti vse uničila.

Balto bi zadela ista usoda kakor druge uporne vasi. Od vsega bi ostalo žalostno pogorišče.

Ruski komunisti so v človeku gledali samo snov in organ, ki mora biti podložen. Gorje onemu, ki se ne bi

hotel ukloniti! Boljševiki so trdili, da človek nima duše in lastne volje. Bogočastje je neumnost, katero so iznašli duhovniki. Človek sam ima stvariteljsko moč, toda le v primeru, če je njegova moč v službi komunizma. Balta se je hotela iztrgati iz komunistične skupnosti, zaradi tega mora pretrpeti svojo usodo, izginiti, in od nje bo kmalu ostalo samo nekaj pepela, katerega bo veter razpršil po ravnici.

Možje so še vedno vprašujoče strmeli v Fedorja. Morda so uganili njegove misli, ker več niso siliili vanj in so izpustili puške. Sicer so tudi sami čutili, da njihov upor ne bi rodil uspeha, a bi se vkljub temu borili ko takrat, ko so bili v vrstah Denjkinove bele garde.

*

Konjeniki so se v daljavi kakih dva tisoč metrov ustavili.

Iz vrste se je izločil en sam konjenik, ki je dvignil k očem daljnogled in opazoval vas.

To je bil Klavs Rišin. Sam je prevzel vodstvo konjenikov, ker se je hotel na licu mesta prepričati o vsem.

Nad sprejemom je bil presenečen. Prej je bil prepričan, da bodo njegove konjenike pozdravile kroglice, ker uporniki vedo, da ne morejo pričakovati usmiljenja, zato jim ne preostane drugo, ko da drago prodajo svoje življenje.

Bil je leta 1892. tisti policist, ki bi moral aretirati izumitelja eksplozivskega motorja, Gottlieba Daimlerja, ki so ga bili osumili ponarejanja denarja. Daimlerjevi sosedje so bili postali pozorni na stalno razbijanje, nabijanje in ropotanje, ki so ga slišali iz njegove delavnice in ki ni prenehalo niti ponoči. Niso si ga znali drugače razlagati, nego da izdeluje mož denar. Pri nočni preiskavi je policija, ki jo je vodil Sieger, našla model Daimlerjevega eksplozivnega motorja. Leto dni pozneje je izumitelj ta model izdelal v naravni velikosti in začel se je zmagoslavni pohod avtomobilizma.

Plačilo za obiskovalce cerkve. V Gladewateru v Taksasu v Združenih ameriških državah cerkev svojim vernikom

poteguje za njeno naklonjenost celotni zunanji svet!

★

Vsak, kateri bo preletel te vrstice, bo moral priznati, da je bil slovenski kmet trpin v res hudih in najhujših časih kmečkih uporov, ko ga je moril in mu požigal Turek ter med

svetovno vojno pod tujerodno gospodovalno peto. Sedaj pa, ko živimo nad 20 let v bogati in svobodni Jugoslaviji, bi tolkli sami sebe v obraz in bi izzivali božjo pravičnost, ako bi godrnjali in tožili ter jadikovali že sedaj o hudih časih in zabavljali čez državno vodstvo, ki je in bo storilo vse, da nas obvaruje z modro zunanjo politiko vojnih zapletljajev.

Po Jugoslaviji

Občinske volitve na Hrvaškem bodo prihodnje nedeljo, 19. majnika. Povzročile so precejšnjo razgibanost med volilci tudi v političnem oziru, čeprav je dr. Maček v svojem oklicu za občinske volitve poudaril, da volitve nimajo političnega obilježja, marveč gospodarsko in socialno. Glede na samoupraven značaj občin in njihovega delovanja na Hrvaškem v bodočnosti, je značilno dejstvo, da je banovina prevzela plačevanje in torej tudi nameščanje občinskih tajnikov in uradnikov. S tem ji je tudi zagotovljen velik vpliv na de-

lovanje in gibanje občin. Kar se tiče kandidatnih list za občinske volitve, se je smela po posameznih občinah postaviti samo po ena lista Hrvatske seljačke stranke. Na to listo so tudi bili sprejeti zastopniki narodnih manjšin: Nemcev, Madžarov in Slovakov, če so pristali srbsko-hrvatskega sporazuma. Kar se tiče tistih okrajev iz Bosne in Hercegovine, ki so bili priključeni banovini Hrvatski, so v nekaterih krajih sestavili Hrvati (pristali HSS) skupne liste z muslimani, v drugih krajih pa gredo muslimani skupno s Srbi.

Propadanje starokatoliške cerkve

Ta cerkev ni ne stara, ker obstoji šele od l. 1870., ko so jo ustanovili nekateri oholi nemški profesorji, ne katoliška, ker ne priznava rimskega papeža za vrhovnega poglavarja cerkve. V Jugoslaviji je bila s pomočjo liberalnih, katolicizmu nenaklonjenih vlad ustanovljena kot zakonsko zatočišče ljudi, ki so iz katoliške Cerkve pobegnili radi druge žene ali drugega moža. Zato jim je ljudska govorica pridela nek značilen priimek. O razmerah, ki vladajo v tej krivoverski cerkvi, pričuje zborovanje hrvatskih starokatoličanov v Zagrebu v nedeljo, 5. maja. Na zborovanju je bilo z vso ostrijo obsojeno delovanje starokatoliškega škofa Marka Kalodjere in njegove ožje okolice, češ da je danes iz starokatoliške cerkve nastala trgovska hiša in navadna krivoverska ločina, ker je utrechtška zveza izključila škofa Kalodjera iz zveze starokatoliških cerkva. Zborovanje je potekalo v velikem nemiru, prišlo je do pretepa med starokatoliškimi »verniki«. Ko je zastopnik oblasti napravil red, se je zborovanje nadaljevalo. Predložena je bila resolucija, v kateri se zahteva, naj posebna državna komisija izvrši strogo preiskavo o uporabi cerkvenega premoženja in zlasti tistih prispevkov, ki jih dobiva starokatoliška cerkev od države; naj se suspendira in iz službe odstrani škof Kalodjera, kakor tudi vsi člani sinodalnega sveta

in nadzornega odbora; uvede naj se komisiariat, sestojec iz predstavnikov državne oblasti in članov starokatoliške cerkve, ki naj natančno preišče delovanje in poslovanje škofa Kalodjere in njegove najožje okolice ter naj skliče cerkveni zbor. Resolucija je bila z večino sprejeta. Lepe razmere, ki vladajo v tej

Novice iz domačih krajev

Duhovniška vest. Na mesto pokojnega g. Zupaniča je prišel k Sv. Juriju ob Pesnici za provizorja g. Alojzij Ciglar, doslej prvi kaplan v Beltincih.

Žagar ob vse prste na desnici. V mariborsko bolnišnico se je zatekel 45 letni žagar Ivan Lamprecht iz Selnice ob Dravi, kateremu je odsekala cirkularka vse prste na desnici.

Na ulici smrtno zadet od kapi. Na Aleksandrovi cesti v Mariboru je smrtno zadela kap pred trgovino Bata 75 letnega upokojenega železniškega nadsprevodnika Štefana Prosenak z Aleksandrove ceste.

Tovarniški vajenec smrtno ponesrečil. V meljskem predmestju v Mariboru se je zgodila v minulem tednu med opoldanskim od-

Zoper glavobol

pomagata 1-2

ASPIRIN

tableti

Ni drugega zdravila po imenu „Aspirin“, temveč edino-le „Bayer“-jev Aspirin!

Op. reg. pod 5 hr. 37592 od 22. XII. 1938.

krivoverski cerkvi! Čuditi pa se ne moremo, če pomislimo, kdo tvori to cerkev.

plačuje. Na zemljišču, ki pripada cerkveni občini, so odkrili petrolejski vrelec in njegovo izkoriščanje je prevzela cerkev sama. Sklenili so, da bodo dobiček enakomerno delili med obiskovalce cerkve. Istočasno pa so ukrenili vse potrebno, da se število članov ne more povečati, tako da bodo deleži v korist samo tistim, ki so že preden so odkrili petrolejski vrelec redno obiskovali cerkev.

Motorizirani tatovi goveje živine. — Zahodna Kanada je imela v starih časih mnogo opravka s tatovi na živino. Zdaj so se ti pojavili v vzhodnem delu dominiona, kjer so pa postali »moderni« in se za svoje nečedne posele poslužujejo — avtomobilov. Tolpa živinskih roparjev pošlje na farme najprej

Presenečenju se je kmalu pridružil sram. Komisar se je začel sramovati zaradi pretiranih varnostnih ukrepov. Jezilo ga je, da je privedel s seboj toliko vojakov. Najbolj se je jezil zaradi topov. Nad rojstvo vas je prišel s tako opremo, kakor da bi moral ukrotiti in uničiti najhujše razbojnike.

Topničarji so za konjeniki postavljali topove. Strelci so skrbno premerili daljavo, poveljniki pa so pregledali granate. Vse je bilo pripravljeno. Na Klavsovo povelje se bo začelo bombardiranje.

Klavsovo srce so prevzela posebna čustva ob pogledu na domačo vas. Vse, kar je videl pred seboj, je budilo v njegovi okoreli duši stare spomine. Ta vas je bila njegova, četudi si je na vse načine prizadeval, da bi jo izbrisal iz spomina.

Slika Balte ga je vsega prevzela. V njegovo srce, v katerem je komunistični nauk zadušil vsa plemenita čustva, se je začela vračati gorkota.

Verjel je samo v teorije in simbole, a sedaj se je spet budila v njem človeška duša. Tu prebivajo njegovi rojaki, bivši prijatelji, roditelji. Hiša na levi strani vasi in gospodarska poslopja pred njo so njegova domačija. Tam se je rodil, tam je doraščal. Kaj je z očetom in materjo? Kaj je z ono malo Natašo, tako lepo in ljubeznivo, s katero se je igral v otroških letih, in ki je v njem vzbudila tisto novo čustvo, iz katerega se je razvila ljubezen?

Klavs je s silo pregnal spomine. Njegov pogled je skozi daljnogled blodil po vasi. Vse je bilo mirno. Na ulicah ni videl žive duše.

Ko je njegov pogled romal od hiše do hiše, so se v njem spet vzdramili spomini. Natašin dom je nekaj trenutkov opazoval. Morda je upal, da bo zagledal deklico, ki mu je bila tako draga.

Vojaki so začudeno opazovali svojega poveljnika. Oni niso mogli vedeti, kako spremembo je povzročil v njegovem srcu pogled na Balto. Sicer pa kdo bi mogel misliti, da je mogočni komisar Klavs Rišin iz te uboge ukrajinske vasice?

Klavs vsa leta svoje visoke službe ni posvečal važnosti svoji osebi. Po boljševiškem nazoru ni bil drugo, ko mehanični del ogromnega ustroja. Prvič po svojem begu iz Balte je znova začutil svojo človeško naravo. Pri tem je začutil tako ugodje, da se ga njegova boljševiška strogost ni mogla otresti.

Nenadoma se je zavedel, da bi moral dati povelje za topovsko streljanje. Okleval je. Svoji rojstni vasi je hotel dati še nekaj minut življenja.

Čez čas je obrnil konja. Odjezdil je k topovom. Poveljniku baterije je rekel:

»Nihče ne strelja. Tako tudi mi nismo prisiljeni k streljanju.«

Poveljnik in topničarji so ostrmeli. Takih besed niso pričakovali iz Rišinovih ust.

posestniška hči Antonija Brunčko iz Sp. Gor-tine pri Muti.

Pri zabeleženju ur ga zadela smrt. V Sp. Kocijanu pri Kapeli so našli v obcestnem jar-ku truplo 56 letnega drevosničarja in očeta osmih nepreskrbljenih otrok Jakoba Roškar-ja, doma iz Sp. Kocijana. Imenovani je bil že nekaj let zaposlen v banovinski drevosnici na Kapeli. Ker očeta zvečer dolgo ni bilo domov, so ga šli domači iskat in so ga našli kakih 500 korakov od hiše v jarku. Skoro gotovo ga je zadela kap, ko je hotel sede v obcest-nem jarku zabeležiti v svojo knjižico delov-ne ure, ker je držal v eni roki knjižico, v drugi pa svinčnik.

18 letno dekle žrtev neprevidnosti. Pri po-sestniku Jožefu Ribiču v Savinjskem pri Maj-šperku so obhajali odhodnico domačega sina in se je zbralo več fantov ter deklet. Proti večeru je prišel v veselo družbo s službenega obhoda konjač Vincenc Gajšt, ki je imel s se-boj puško ter jo je prislomil v kot pri peči. Ko so se gostje okrog polnoči razhajali, je rekel konjač svojemu 18 letnemu bratu Lu-doviku, naj mu da puško. K Ludoviku, ki je držal orožje v roki, je pristopila 18 letna po-sestniška hči Pavla Krapše. V šali je prišla orožje za cev, ki jo je nastavila na vrat in rekla mlademu Gajštu: »Ustrelj me, če imaš korajžjo!« Fantu se niti sanjalo ni, da bi vse-bovalo orožje nabož, potegnil je za petelina ter sprožil. V sobi je nenadoma počilo in de-kle se je zgrudilo s prestreljeno žilo odvod-nico na vratu in ji ni bilo več pomoči. Ta žalostni primer zopet kliče oblast, naj strogo postopa z neprevidneži!

Slepec in njegova vodnica utonila v potoku. V Cigonci pri Slov. Bistrici je živel 52 letni oslepi berač Alojzij Lah. Slepca je vodila pri beračenju njegova 65 letna mačeha Ma-rija Lah. Le od časa do časa sta prihajala domov. V zadnjem času sta se napotila v temni noči in v dežju iz Sp. Ložnice proti domu, kamor pa nista prispela in je zmanj-kala za njima vsaka sled. Našel je slepca po-sestnik Ferdinand Kobula v močno narasli Ložnici pri Jeričevem jezu utopljenega, nje-gove mačeha pa še niso izsledili. Ljudje so prepričani, da sta zašla v noči oba v narasli potok ter utonila.

Ubit od električnega toka. V Slov. Bistrici je bil zaposlen na novi zgradbi 25 letni Štefan

V zastarelih primerih zapeke, združenih z zlato žilo in otokom jeter, je pravi blagoslov naravna »Franz-Josefova« grenka voda, zaužita tudi v malih množinah. »Franz-Josefova« voda mlo de-luje in zanesljivo odvarja, pa se poleg tega tudi po daljši porabi skoraj nikdar ne izkaže neučin-kovito.

Ogl. reg. S. br. 30.474/35.

Pongračič, ki je delal na električni napeljavi. Naenkrat pa se je dotaknil žice z visoko na-petostjo in obvisel na njej. Preden so uteg-nili tok odklopiti, je bil Pongračič pri hudih opeklinah na rokah že tudi mrtev.

Po neprevidnosti ob življenju. V okolici Poljčan je ležal radi jetičnosti že dalje časa 47 letni posestnik Franc Stupan iz Levič. Zadnje dni ga je obiskal znanec Jožef Rober iz sosednje vasi. Med pogovorom je izrazil hudo bolni Stupan, da bi rad prodal starejšo lovsko puško, katero hrani v omari za oble-ko. Bolnik se je dvignil iz postelje in se je podal k omari po puško. Orožje pa se je radi neprevidnega ravnanja sprožilo in nabož je zadel nesrečnega od spodaj v obraz. Radi pre-hudega obstrala je Stupan umrl v par urah.

Ponesrečil pri padcu iz avtomobila. Hotel-ski uslužbenec Ivan Koprive iz Vranskega je padel med vožnjo iz drvečega avtomobila in je dobil hude notranje poškodbe. V nezavest-nem stanju je bil oddan v celjsko bolnišnico.

Nesreča v gozdu. Jožef Hrastnik, 45 letni preužitkar od Sv. Petra pri Laškem, je podi-ral v gozdu bukev. Drevo je padlo nanj in mu zlomilo levo nogo. Hrastnika so oddali v celjsko bolnišnico.

Splavar utonil v Savi. 40 letni splavar Ma-tija Remšak iz Šmartnega ob Dreti je utonil v Savi blizu Blance pri Stari Gradiški. Splav je zadel radi močno narasle Save ob vlačilno ladjo. Sunek je bil tako hud, da je odtrgal od splava zadnji del. Splavar Remšak in trgo-vec Slapnik sta padla v Savo. Slapnik se je rešil, Remšaka so pa savski valovi odnesli. Smrtno ponesrečen je bil eden najboljših sa-vinjskih splavarjev.

Po naključju povzročena smrtna nesreča. Na Raki pri Krškem so popravljali ogrodje zvonika župne cerkve, da bi lahko namestili na novo preliti zvon. Eden od delavcev, ki so bili zaposleni v zvoniku z žaganjem in pre-urejanjem, je nehotе vrgel skozi lino kos lesa, ki je po naključju padel na glavo spo-daj idočemu ključavničarju F. Naratu. Iz vi-šine prileteli leseni kos je prebil Naratu s tako silo lobanjo, da je obležal pri priči mrtev.

Izlet organizacij JRZ in mlade JRZ iz Ma-ribora k Sv. Križu. Za prvo nedeljo po bin-koštih, dne 19. maja, priredijo mestna orga-nizacija JRZ in okoliške pešizlet k Sv. Križu nad Mariborom, kjer se vrši tabor, oziroma zborovanje obmejnih Slovencev na prostoru pred cerkvijo, oziroma šolo. Na zborovanju bodo govorili bivši narodni poslanci Gajšek, Špindler, Žebot in drugi. Obenem bo imela krajevna organizacija pri Sv. Križu nad Ma-riborom svoj občni zbor. Zborovanje se bo

začelo takoj po rani sv. maši okoli pol osmih. Udeleženci, oziroma izletniki iz Maribora se zbirajo pred Tiskarno sv. Cirila in odidejo toč-no ob šestih preko Sv. Urbana k Sv. Kri-žu. Naši pristaši iz Kozjaka in mariborske okolice so naprošeni, da se v velikem številu udeležijo te narodne prireditve na našem ob-mejnem Kozjaku. Posebno vabimo člane mla-dinske JRZ, da se pridružijo izletu k Sv. Križu!

Slovesna blagoslovitev in otvoritev velike nove pohorske ceste. Mariborski okrajni cest-ni odbor je s pomočjo banske uprave dogra-dil moderno zidano cesto iz Hoč po strminah Pohorja na južni strani do cerkvice sv. Are-ha, oziroma Ruske koče. Cesto so gradili nad deset let, ker okrajni cestni odbor ni mogel naenkrat dobiti dovolj denarnih sredstev na razpolago. Cesta se vzpenja po sončni južni strani zelenega Pohorja ter je ena najlepših cest v Sloveniji. Dolga je okoli 15 km ter je sijajno izpeljana čisto do vrha Pohorja. Blag-oslovitev in otvoritev te važne nove promet-ne žile bo 4. avgusta predpoldne. Blagoslo-vilne obrede bo izvršil sam prevz. g. škof dr. I. Tomažič. Uradno pa bo proglasil cesto za odprto g. ban dr. Marko Natlačen. Pri cerkvi sv. Areha bo služba božja, nato pa narodna veselica. Vabimo že sedaj društva, občine in korporacije v Mariboru in bližnji okolici, da se 4. avgusta udeležijo te pomemb-ne slovesnosti in ta dan ne prirejajo kakih večjih prireditev. Iz Maribora bodo vozili av-tobusi. Poudarjamo, da se pripravlja načrt za nadaljevanje te ceste proti Šmartnu na Pohorju na eni strani in po vrhovih Pohorja na drugi strani proti Mislinjski dolini.

Odkritje spomenika radgonskim žrtvam. Dne 2. junija bodo odkrili v obmejni Gornji Radgoni slovesno spomenik radgonskim žrt-vam in Maistrovim borcem. Dela bodo kon-čana 26. maja, ko bo po pozni sv. maši sveča-no vzdana spominska listina, ki vsebuje vse zgodovinske podatke od maja 1918 do današ-njega dne. Spomenik bo nosil kratak napis: »1918 — Žrtvam in borcem — 1919.« Doslej so nabrali za spomenik 50.164 din. V tej vsoti je vsebovan tudi prispevek gornjeradgonske občine v znesku 21.000 din. Kritje odprtih računov izkazuje še primanjkljaj 30.000 din. Radi čim večje udeležbe pri odkritju sloves-nosti je zaprošena četrtinska voznina. Vsa društva in organizacije, ki so prejele doslej tozadevna vabila, se naprošajo, da vrnejo pri-javne pole s točnimi podatki najpozneje do 26. maja na naslov: Pripravljalni odbor za postavitev spomenika radgonskim žrtvam in Maistrovim borcem v Gornji Radgoni.

Rdečkast dež. Med zadnjim deževjem so doživeli v Črnomlju na Kranjskem, da je iz-

Klavs je opazil začudenje na njihovih obrazih, a se ni zmenil zanj.

*

Fedor se je čudil ravnanju konjenice. Ni mogel raz-umeti, zakaj se je vojska ustavila in ne strelja. Šele čez čas je doumel, da se konjeniki ne bodo spuščali v bitko. O tem so ga prepričale topovske cevi, ki so zijale proti Balti in čakale na to, da bodo bruhale ogenj na vas ter uničevale borne koč.

Njegovo srce se je stisnilo ob misli, da bo toliko nedolžnih našlo smrt med ruševinami in v plamenu. In vsega gorja bo on kriv. Klica na vstajo sicer ni on izustil prvi, a je bil posledica njegovega spora z rdečimi de-lavci. Sicer pa je že prej pripravljaj pot upor. On je napravil sporazum s sosednimi vasi o skupni vstaji. Ta sporazum je žal brezuspešen.

Glavo je sklonil in obraz skril v dlani. Vsa njegova notranjost se je stiskala od boli.

Čez nekaj časa je začutil roko na svoji rami. Dvignil je glavo in zagledal očeta poleg sebe.

Starec ga je sočutno gledal. S tresočim glasom mu je rekel:

»Fedor, ničesar si ne očitaj! Tvoja vest je lahko mirna. Sosedne vasi so snedle dano obljubo in v tem je vsa nesreča. Za svojo nezvestobo bodo pred Bogom težko odgovarjale. Kar se nas tiče, nam samo eno preostane: da junaško umrjemo.«

Sin je hvaležno pogledal očeta. Čez čas mu je rekel:

»Oče, še eno upanje imam.«

»Kako upanje?« se je začudil oče.

Tudi ostali so postali pozorni. Zgrnili so se okrog Fedorja in vprašujoče strmeli vanj.

Fedor je počasi spregovoril:

»Rdeči so se ustavili in ne streljajo. Gotovo čakajo na to, da bi kateri izmed nas prišel k njim z izjavo, da se predamo.«

Možje so debelo pogledali. Od presenečenja niso našli besed. Naposled se je oglašil eden izmed njih:

»Vseeno je, ali se predamo ali ne; rdeči nas bodo postreljali ko pse.«

Tovariši so mu mrmraje pritrdili. Fedor je počakal, da so se pomirili, potem pa je rekel:

»To ni gotovo. Če bi nas hoteli brez nadaljnega uničiti, se ne bi obotavljali, ampak bi nas bili napadli. Sklenil sem, da bom šel k njim in jim rekel: »Jaz sem vodja. Vse se je zgodilo po moji krivdi, zato samo mene kaznujte! Če mora kdo umreti, mene ustrelite! Samo mene, ker drugi niso nič zakrivali.« Upam, da bodo rdeči s tem zadovoljni in bodo vsi prizanesli.«

Aleksei je zaječal, prijel sina za roko in ga z grozo v obeh pogledal.

Fedor se mu je žalostno nasmehnil in ga vprašal:

»Oče, ali ne odobravaš mojega sklepa?«

(Dalje sledi)

izvidnike, ki si ogledajo razna naselja in položaj. Potem se vrnejo, poro-čajo »štabu« o ugotovit-vah, nakar se v varstvu teme poda kolona tovor-nih avtomobilov na lov. Po polnoči se lopovi ti-ho prikradejo k stajam, odklenejo živino in jo vtovarjajo na avtomobi-le. V mnogih primerih pobijejo živino na licu mesta, kožo in glavo pu-ste, ostalo pa odnese s seboj v avto. Primeri se, da takšna tolovajska družba v eni sami noči pospravi 10 glav provo-rstne živine. Kanadska vlada je nanje poslala posebne oddelke varnost-nih organov.

Neki perzijski razkoš-než je vse življenje zbiral porcelanaste anjele. — Nekoč ga je prišla strast in se je s slastjo vrgel na uničevanje te zbirke.